

Аналіз фінансової сталості та її забезпечення

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ОСНОВНІ ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ	6
ПІДПРИЄМСТВ.	7
1.1. ЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ УСТАЛЕНОСТІ.	7
1.2. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ. ПОНЯТТЯ ЛІКВІДНОСТІ.....	11
1.3. ЛІКВІДНІСТЬ БАЛАНСУ. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ.....	13
1.4. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ	16
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ..	22
2.1. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	22
2.2. АНАЛІЗ РІВНІВ, ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.	23
ВИСНОВКИ	25
ЛІТЕРАТУРА	29

Вступ

Неодмінною складовою переходу України до ринкових відносин є створення нових підприємницьких структур та приватизація підприємств. Цей перехід зумовив еволюцію відносин власності і типів суб'єктів господарювання в напрямку забезпечення їх розмаїття¹. Процеси ринкових перетворень привернули суттєву увагу до дослідження теоретичних та практичних проблем подальшого розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств як державного, так і приватного сектора економіки України.

Важливу роль у забезпеченні ефективних форм господарювання на вітчизняних підприємствах відіграє фінансовий аналіз, який відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних та фінансових рішень. І хоча сам термін «фінанси» за останні 10–15 років пройшов через певні зміни та суттєво ускладнився, фінансові аналітики у країнах з розвинутою ринковою економікою традиційно займаються розрахунком коефіцієнтів, статистичним аналізом, складанням трендів для прогнозування.²

Думка про те, що розвиток методів фінансового аналізу проходив переважно в США та Західній Європі не може викликати особливих заперечень: фінансовий аналіз покликаний обслуговувати потреби ринкової економіки, і тому лише розвиток та ускладнення механізму ринкової економіки можуть сприяти вдосконаленню його методів. Значна частина літератури, використаної під час написання цієї роботи належить західним авторам, праці яких розкривають основні принципи сучасних фінансів та менеджерського обліку.

Однак економічні реалії в Україні, як і в більшості сусідніх з нею держав, мають певну специфіку, що вносить корективи у традиційну методологію фінансового аналізу. Особливістю формування цивілізованих ринкових

¹ Білик М. Державні підприємства як об'єкт фінансового управління в умовах переходу до ринкової економіки// Український журнал «Економіст». – 1999. – №1. – С. 62.

² Anand G. Shetty and others. Finance. An Integrated Global Approach. N.Y.: Richard D. Irwin, Inc.1995.– P.17.

відносин в Україні є посилення впливу таких чинників, як жорстка конкурентна боротьба, технологічні зміни та постійне вдосконалення методів технічної обробки економічної інформації. Середовище, в якому функціонують вітчизняні підприємства характеризуються також безперервними нововведеннями в податковому законодавстві, змінами процентних ставок та валютних курсів, а також різкими коливаннями цін на ресурси та відносно високим темпом інфляції. Більшість цих факторів враховується при викладенні матеріалу вітчизняними та російськими авторами підручників та навчальних посібників з фінансового аналізу, використаних при написанні цієї роботи.

Методи фінансового аналізу постійно вдосконалюються по мірі настання змін в економічному середовищі нашої держави. Нові ідеї та принципи в цій сфері в першу чергу доходять до користувачів періодичних економічних видань, які також використовувались під час підготовки кваліфікаційної роботи.

Ефективне виробництво та реалізація якісної продукції позитивно впливають на фінансовий стан підприємства. Збої у виробничому процесі, погіршення якості продукції, ускладнення з її реалізацією ведуть до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, в наслідок чого погіршується його платоспроможність. Очевидним також є і зворотній зв'язок, який полягає у тому, що відсутність коштів може призвести до перебоїв у забезпеченості матеріальними ресурсами, а отже, і у виробничому процесі. Однак у виробничій діяльності українських підприємств часто трапляються випадки, коли і добре працююче підприємство відчуває фінансові ускладнення, пов'язані з недостатньо раціональним розміщенням і використанням наявних фінансових ресурсів. В цих умовах перед менеджерами підприємств постає велика кількість питань, головними з яких є наступні:

- Як раціонально організувати фінансову діяльність підприємства для його подальшого розвитку?
- Яким чином можна покращити управління фінансовими ресурсами?

- Яким чином визначити показники господарської діяльності, що забезпечують стійкий фінансовий стан підприємства?

На ці та інші важливі питання дає відповідь об'єктивний фінансовий аналіз, який дозволяє найбільш раціонально розподілити матеріальні, трудові і фінансові ресурси. Ще з курсу мікроекономіки нам відомо, що кількість будь-яких ресурсів є обмеженою, і в цих умовах домогтися максимального економічного ефекту можна не лише за рахунок регулювання обсягу виробництва, але й шляхом оптимального співвідношення різних ресурсів. Фінансові ресурси мають першорядне значення з усіх видів, оскільки це єдиний вид ресурсів підприємства, що трансформується безпосередньо і з мінімальними витратами часу у будь-який інший вид.

Метою даної роботи є дослідження сучасних методів аналізу фінансової сталості на підприємствах України. Перший розділ роботи присвячено аналізу усталеності фінансового стану підприємств, який дозволяє відповісти на запитання: наскільки правильно підприємство здійснювало управління фінансовими ресурсами протягом досліджуваного періоду. У другому розділі розглядаються методи розрахунку показників фінансової ліквідності та рентабельності підприємств. Показники рентабельності є надзвичайно важливими для визначення ступеня інвестиційної привабливості та кредитоспроможності підприємств і посідають важливе місце у плануванні прибутку, як це буде показано на прикладі аналітичного планування діяльності митної фірми. Окремі показники бухгалтерської звітності можуть бути використані для побудови моделей формування та розподілу фінансових результатів підприємства, а також при аналізі динаміки та структури цих результатів, про що мова йтиме в останньому розділі роботи.

Розділ І. Основні фінансові показники діяльності

підприємств.

1.1. Значення та аналіз фінансової усталеності.

Запорукою стабільності стану підприємства є його фінансова усталеність. На усталеність підприємств впливають різноманітні чинники: положення підприємства на товарному ринку; випуск дешевої продукції, що користується попитом; його потенціал у діловому співробітництві; ступінь залежності від зовнішніх кредиторів і інвесторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; ефективність господарських і фінансових операцій та інше.

Розрізняють внутрішню та зовнішню усталеність.

Внутрішня усталеність – це такий загальний стан підприємства, при якому забезпечується високий результат його функціонування. У основі її досягнення лежить принцип активного реагування на зміни внутрішніх і зовнішніх чинників.

Зовнішня усталеність підприємства обумовлена стабільністю економічного середовища, у рамках якого здійснюється його діяльність. Вона досягається відповідною системою управління економікою в масштабах держави.

Фінансова усталеність є наслідком стабільного перевищення прибутків над витратами, забезпечує вільне маневрування коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції. Тому фінансова усталеність формується в процесі усєї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної усталеності підприємства. Зовнішнім проявом фінансової усталеності виступає його платоспроможність.

Платоспроможність – це спроможність своєчасно цілком виконати свої платіжні зобов'язання, що випливають з торгових, кредитних і інших операцій платіжного характеру.¹

Розрахунок платоспроможності проводиться на конкретну дату. Ця оцінка суб'єктивна і може бути виконана з різноманітним ступенем точності.

Для підтвердження платоспроможності перевіряють: наявність коштів на розрахункових рахунках, валютних рахунках, короткострокові фінансові вкладення.

Вищою формою усталеності підприємства є його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Для цього підприємство повинно мати гнучку структуру фінансових ресурсів і при необхідності мати можливість залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним. Кредитоспроможним є підприємство при наявності в нього передумов для одержання кредиту і спроможності своєчасно повернути узятую позичку зі сплатою належних відсотків за рахунок прибутку або інших фінансових ресурсів.

За рахунок прибутку підприємство не стільки погашає свої зобов'язання перед банками, бюджетом, страховими компаніями та іншими підприємствами, але й інвестує кошти в капітальні витрати. Для підтримки фінансової усталеності важливий не тільки ріст абсолютної величини прибутку, але і її рівня щодо вкладеного капіталу або витрат підприємства, тобто рентабельності.

Таким чином фінансова усталеність є комплексним поняттям.

Фінансова усталеність підприємства – це такий стан його фінансових ресурсів, їхній розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при зберіганні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

¹ Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 1996. – С. 75.

Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники.

1. Наявність власних обігових коштів (ВОК), як різниця між капіталом і резервами (I розділ пасиву балансу) і позаобіговими активами (I розділ активу балансу). Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства. У формалізованому виді наявність обігових коштів можна записати:

$$\text{ВОК} = \text{IрП} - \text{IрА} \quad (1),$$

де IрП – I розділ пасиву балансу;
IрА – I розділ активу балансу.

2. Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВД) визначається шляхом збільшення значення попереднього показника на суму довгострокових пасивів (IIрП – II розділ пасиву балансу):

$$\text{ВД} = \text{ВОК} + \text{IIрП} \quad (2).$$

3. Загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (ОД) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позичкових коштів (КПК):

$$\text{ОД} = \text{ВД} + \text{КПК} \quad (3).$$

Цій трійці показників наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

1. Надлишок (+) або нестача (–) власних обігових коштів (Δ ВОК):

$$\Delta \text{ ВОК} = \text{ВОК} - \text{З} \quad (4),$$

де З – запаси.

2. Надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів ($\Delta ВД$):

$$\Delta ВД = ВД - З \quad (5).$$

3. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів ($\Delta ОД$):

$$\Delta ОД = ОД - З \quad (6).$$

Для характеристики фінансової ситуації на підприємстві існує чотири типи фінансової усталеності:

I – абсолютна усталеність фінансового стану, яка в нинішніх умовах розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою:

$$З < ВОК + К \quad (7).$$

К – кредити банку під товарно-матеріальні цінності з кредитів під товари відвантажені і частини кредиторської заборгованості, враховані банком при кредитуванні.

II – нормальна усталеність фінансового стану підприємства, яка гарантує його платоспроможність, відповідає наступній умові:

$$З = ВОК + К \quad (8).$$

III – нестійкий фінансовий стан характеризується рівнем платоспроможності, при якому зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення ВОК:

$$З = ВОК + К + ДПФН \quad (9),$$

ДПФН – джерела, що послабляють фінансову напруженість.

IV – кризовий фінансовий стан, при якому підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик:

$$З > ВОК + К \quad (10).$$

Таким чином, показниками фінансової усталеності є показники, що характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхній формування. Для оцінки стану запасів і витрат використовують дані групи

статей «Запаси» II розділу активу балансу. Аналіз усталеності фінансового стану на ту або іншу дату дозволяє відповісти на запитання: наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передує цій даті. Таким чином сутність фінансової усталеності визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, а платоспроможність виступає її зовнішнім проявом.

1.2. Аналіз ліквідності. Поняття ліквідності

Ліквідність фірми – це спроможність фірми перетворювати свої активи в гроші для покриття всіх необхідних платежів по мірі настання їхнього терміну³. Фірма, оборотний капітал якої складається переважно з коштів і короткострокової дебіторської заборгованості, як правило вважається більш ліквідною, порівняно з фірмою, оборотний капітал якої складається переважно з запасів.

Всі активи фірми в залежності від ступеня ліквідності, тобто швидкості перетворення в кошти, можна умовно підрозділити на такі груп:

1. Найбільш ліквідні активи (A1) – суми по всіх статтях коштів, що можуть бути використані для виконання поточних розрахунків негайно. У цю групу включають також короткострокові фінансові вкладення (цінні папери).

2. Швидкореалізовані активи (A2) – активи, для обертання яких у наявні кошти потрібен певний час. У цю групу можна включити дебіторську заборгованість (платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати), інші оборотні активи.

Ліквідність цих активів може бути різною і залежить від суб'єктивних та об'єктивних чинників: кваліфікації фінансових робітників, взаємовідносин із платниками і їхньої платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу.

³ Артеменко В.Г., Беллендир М.В. Финансовый анализ.– М.:1997.– С.67

3. Повільнореалізовані активи (А3) – найменш ліквідні активи – це запаси, дебіторська заборгованість (платежі по якій очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати), податок на додану вартість по придбаним цінностям.

Бажано, використавши дані аналітичного обліку, зменшити податок на додану вартість на суму відшкодування з прибутку фірми. Товарні запаси не можуть бути продані до тих пір, поки не знайдено покупця. Запаси сировини, матеріалів, незавершеної продукції можуть потребувати попередньої обробки, перед тим, як їх можна буде продати і перетворити на явні кошти.

4. Важкореалізовані активи (А4) – активи, що призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. У цю групу можна включити статті I розділу активу балансу «Позаобігові активи».

Перші три групи активів протягом всього господарського періоду можуть постійно змінюватися і відносяться до поточних активів фірми. Поточні активи більш ліквідні, ніж інші активи інше майно фірми.

Пасиви балансу по мірі зростання строків погашення зобов'язань групуються наступним чином:

1. Найбільш термінові зобов'язання (П1) – кредиторська заборгованість, розрахунки по дивідендах, інші короткострокові зобов'язання, а також позички, не погашені в термін (за даними додатків до бухгалтерського балансу).

2. Короткострокові пасиви (П2) – короткострокові кредити банків та інші позички, які підлягають погашенню на протязі 12 місяців після звітної дати.

3. Довгострокові пасиви (П3) – довгострокові кредити та інші довгострокові пасиви – статті II розділу пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання».

4. Постійні пасиви (П4) – статті I розділу балансу «Капітал, фонди і резерви».

Короткострокові і довгострокові зобов'язання, разом узяті, називають зовнішніми зобов'язаннями.

Фірма вважається ліквідною, якщо її поточні активи перевищують її короткострокові зобов'язання. Для оцінки реального ступеня ліквідності фірми необхідно провести аналіз ліквідності балансу.

1.3. Ліквідність балансу. Характеристика показників ліквідності.

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань фірми її активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань.

Для визначення ліквідності балансу варто зіставити результати по кожній групі активів і пасивів.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови:

$$A1 > П1;$$

$$A2 > П2;$$

$$A3 > П3;$$

$$A4 < П4.$$

Якщо виконуються перші три нерівності, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання фірми, то обов'язково виконується остання нерівність, що має глибокий економічний зміст: наявність у фірми власних оборотних коштів; дотримується мінімальна умова фінансової усталеності.

Невиконання якоїсь із перших трьох нерівностей свідчить про те, що ліквідність балансу тої чи іншої міри відхиляється від абсолютної. При цьому нестача коштів по одній групі активів компенсується їх нестачею по іншій групі, хоча компенсація може бути лише по вартісній величині, оскільки в реальній платіжній ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити більш ліквідні.

Зіставлення найбільш ліквідних коштів і швидкоореалізованих активів з найбільш терміновими зобов'язаннями і короткостроковими пасивами дозволяє виявити поточну ліквідність і платоспроможність. Якщо ступінь ліквідності балансу настільки велика, що після погашення найбільш термінових зобов'язань залишаються зайві кошти, то можна прискорити терміни розрахунків із банком, постачальниками й іншими контрагентами.

Показники ліквідності застосовуються для оцінки спроможності фірми виконувати свої короткострокові зобов'язання. Вони дають уявлення не тільки про платоспроможність фірми на даний момент, але й у випадку надзвичайних подій.

Загальну оцінку платоспроможності дає коефіцієнт покриття, який в економічній літературі також називають коефіцієнтом поточної ліквідності, коефіцієнтом загального покриття.

Коефіцієнт покриття дорівнює відношенню поточних активів до короткострокових зобов'язань і визначається в такий спосіб:

$$K_p = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{П_1 + П_2} \quad (1).$$

Коефіцієнт покриття вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні кредиторські зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на 1 грошову одиницю поточних зобов'язань. Якщо співвідношення менше, ніж 1:1, то поточні зобов'язання перевищують поточні активи.

Встановлений норматив цього показника, рівний 2, для оцінки платоспроможності і задовільної структури балансу. Доцільно цей показник порівнювати з середніми значеннями по групах аналогічних підприємств.

Коефіцієнт покриття, проте, є дуже укрупненим показником, внаслідок чого в ньому не відображається ступінь ліквідності окремих елементів оборотного капіталу. Тому у практиці фінансового аналізу на українських

підприємствах використовують також інші коефіцієнти ліквідності, два з яких подано нижче.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (суворої ліквідності), який є проміжним коефіцієнтом покриття і показує яка частина поточних активів з відрахуванням запасів і дебіторської заборгованості, платежі по який очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати, покривається поточними зобов'язаннями. Він розраховується за формулою:

$$K_{ш} = \frac{A1+A2}{П1+П2} \quad (2).$$

Для підприємств України рекомендована величина цього коефіцієнта коливається у межах від 0,8 до 1,0, однак вона може бути надзвичайно високою через не виправдане зростання дебіторської заборгованості.

У роздрібній торгівлі цей коефіцієнт може знижуватися до 0,4 – 0,5.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається відношенням найбільш ліквідних активів до поточних зобов'язань і розраховується за формулою:

$$K_{аб.лік.} = \frac{A1}{П1+П2} \quad (3).$$

Цей коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності і показує, яку частку короткострокової заборгованості фірма може погасити найближчим часом. Загальноприйнята величина цього коефіцієнта повинна перевищувати 0,2.

Показники ліквідності важливі не тільки для керівників і фінансових працівників підприємства, але становлять інтерес для різних користувачів інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників сировини і матеріалів, коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт покриття – для покупців і власників акцій і облігацій підприємства.

1.4. Характеристика показників рентабельності

Результативність і економічна доцільність функціонування підприємства оцінюється не тільки абсолютними, але і відносними показниками. Відносними показниками є система показників рентабельності.

У широкому розумінні слова поняття рентабельності означає прибутковість, дохідність. Підприємство вважається рентабельним, якщо результати від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва (обігу) і утворюють суму прибутку, достатню для нормального функціонування підприємства.

Економічна сутність рентабельності може бути розкрита тільки через характеристику системи показників. Загальний їхній зміст – визначення суми прибутку з однієї гривні вкладеного капіталу. І оскільки це відносні показники – вони практично не підпадають під вплив інфляції.

Основними показниками рентабельності, якими вимірюється дохідність підприємств в Україні, є наступні:

1. Рентабельність активів (майна) R_a показує, який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в активи:

$$R_a = \frac{Пч}{A} \quad (1).$$

де A – середній розмір активів;

$Пч$ – прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства (чистий прибуток).

2. Рентабельність поточних активів $R_{па}$ показує, скільки прибутку одержує підприємство з однієї гривні, вкладеної в поточні активи:

$$R_{па} = \frac{Пч}{Aп} \quad (2),$$

де $Aп$ – середній розмір поточних активів.

3. Рентабельність інвестицій P_i – показник, що відбиває ефективність використання засобів, інвестованих у підприємство. Цей показник відображає оцінку «майстерності» керування інвестиціями.

$$R_{pa} = \frac{\Pi}{BK + ДЗ} \quad (3)$$

де Π – загальна сума прибутку за період;

BK – середній розмір власного капіталу;

$ДЗ$ – середній розмір довгострокових зобов'язань.

Показник рентабельності виробництва знаходиться в прямій залежності від рентабельності продукції й оберненій залежності від зміни фондоємкості продукції.

Підвищення рентабельності продукції забезпечується переважно зниженням собівартості одиниці продукції. Чим краще використовуються основні виробничі фонди, тим нижче фондоємкість, вище фондоддача і в наслідок цього відбувається зростання показника рентабельності виробництва. При поліпшенні використання матеріальних обігових коштів знижується їхній розмір, що припадає на 1 гривню реалізованої продукції. Отже, чинники прискорення оборотності матеріальних оборотних коштів є одночасно чинниками росту рентабельності виробництва.

Розділ II. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

2.1. Формування та розподіл фінансових результатів підприємства

Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Найважливіші серед них є показники прибутку, який в умовах ринкової економіки складає основу економічного розвитку підприємства. Зростання прибутку створює фінансову базу для самофінансування, розширеного виробництва, розв'язання соціальних проблем та задоволення матеріальних проблем трудових колективів. За рахунок прибутку також виконується частина зобов'язань підприємства перед бюджетом, банками та іншими підприємствами та організаціями. Таким чином показники прибутку стають найважливішими для оцінки виробничої та фінансової діяльності підприємства. Вони характеризують ступінь його ділової активності та фінансового благополуччя. На основі прибутку визначається рівень віддачі авансованих коштів та дохідність вкладень в активи даного підприємства.

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства – це його балансовий прибуток або збитки, що являє собою алгебраїчну суму результату від реалізації продукції (робіт, послуг); результату від іншої реалізації; сальдо доходів та витрат від позареалізаційних операцій. Формалізований розрахунок балансового прибутку можна подати у вигляді формули:

$$Рб = Рр \pm Рін \pm Рпз$$

Де:

Рб – балансовий прибуток або збитки;

Рр – результат (прибуток або збитки) від реалізації продукції (робіт, послуг);

Рін – результат від іншої реалізації: прибуток (збитки від реалізації основних фондів та іншого майна підприємства;

Рпз – сальдо доходів та витрат від позареалізаційних операцій.

Результат від реалізації продукції (робіт, послуг) визначається за наступним розрахунком:

$$P^P = N^P - S^P - P^{ПДВ} - P^A$$

Де:

N^P – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг);

S^P – витрати на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг);

$P^{ПДВ}$ – податок на додану вартість (ПДВ);

P^A – акцизи, спеціальний податок та експортні збори.

Основними завданнями аналізу фінансових результатів діяльності є оцінка динаміки показників прибутку, ґрунтовності утворення та розподілення їх фактичної величини; виявлення та вимірювання дії різних факторів на прибуток; оцінка можливих резервів подальшого росту прибутку на основі оптимізації обсягів виробництва та накладних витрат.¹

Теоретичною базою економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є усталена для всіх підприємств незалежно від форми власності єдина модель господарчого механізму підприємства, заснована на оподаткуванні прибутку в умовах ринкової економіки, яка по суті є моделлю формування та розподілу фінансових результатів.

2.2. Аналіз рівнів, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства.

Велика кількість показників, що характеризують фінансові результати діяльності підприємства, створює методичні ускладнення їх системного

¹ Бріхем Є. Основи фінансового менеджменту. – К.: Молодь, 1994. С.140.

розгляду. Різниця у призначенні показників ускладнює вибір з них кожним учасником товарного обміну тих з них, що в найбільшій мірі задовольняють його потреби в інформації про реальний стан даного підприємства. Адміністрацію підприємства, наприклад, цікавить величина отриманого прибутку та його структура, а також фактори, що впливають на її величину. Податкові інстанції зацікавлені в отриманні достовірної інформації про всі складові балансового прибутку: прибутку від реалізації продукції, прибутку від реалізації майна, позареалізаційних результатах діяльності підприємства та ін. Аналіз кожної складової прибутку підприємства має конкретний характер, тому він дозволяє установникам та акціонерам вибирати напрямки активізації діяльності підприємства. Іншим учасникам ринкових відносин аналіз прибутку дозволяє виробити необхідну стратегію поведінки, спрямовану на мінімізацію втрат та фінансового ризику від інвестування у дане підприємство.

Висновки

Сучасні методи фінансового аналізу дають можливість здійснювати оцінку підприємств, компаній та їхніх філіалів по інтегрованим показникам функціонування. Фінансовий аналіз вивчає економічний стан фірми і відображає ефективність виробничої діяльності, ліквідності та фінансової усталеності підприємств за допомогою системи показників.

Метою фінансового аналізу є оцінка фінансового стану підприємства на підставі виявлених результатів та подача рекомендацій щодо його поліпшення. Фінансовий стан оцінюється насамперед на основі статей бухгалтерського балансу та додаткам до нього. Задачі фінансового аналізу визначаються інтересами користувачів аналітичним матеріалом, яких насамперед цікавить:

- Ø оцінка фінансових результатів;
- Ø оцінка майнового стану;
- Ø аналіз фінансової усталеності, ліквідності балансу, платоспроможності підприємства;
- Ø дослідження стану та динаміки дебіторської і кредиторської заборгованості;
- Ø аналіз ефективності вкладеного капіталу.

Методика фінансового аналізу являє собою дослідження цих показників з метою прийняття найбільш виправданих рішень в ринкових умовах.

Без фінансового аналізу сьогодні стає неможливим функціонування будь-якого суб'єкта економічної діяльності, включаючи й тих, що з певних причин не переслідують мету максимізації прибутків. Якщо ефективність господарювання є добровільною справою агента економічної діяльності, то фінансова звітність – обов'язковою: навіть дрібні приватні підприємства зобов'язані аналізувати свою фінансову діяльність, на основі якої вони будують звітність перед органами Державної податкової адміністрації.

Головним джерелом фінансового аналізу є інформація бухгалтерської звітності підприємств, відповідна обробка якої може сприяти максимізації

прибутку підприємства. У виробничій сфері фінансовий аналіз тісно зв'язаний з двома головними функціями управління виробництвом: плануванням та контролем, а також з їхньою проміжною ланкою – бюджетуванням (розподілом коштів для досягнення поставлених виробничих цілей). Без відповідного планування цілі досягаються лише випадково. При плануванні для аналізу головним чином використовуються джерела внутрішнього походження. В основному це дані про сподівані обсяги виробництва (продажу) та витрати. Однак в сучасних умовах джерела фінансового аналізу діяльності великих підприємств не обмежуються внутрішньою інформацією. При плануванні обсягів виробництва до уваги часто беруться статистичні показники стану ринку, економічної ситуації в країні, демографічні характеристики населення окремих регіонів (як скажімо при будівництві мережі супермаркетів) тощо. Фінансовий аналіз є інструментом контролю ефективності використання розподілених або інвестованих коштів. Перед вкладанням коштів у виробництво інвестори проводять оцінку вартості як матеріальних, так і нематеріальних активів. На основі фінансової оцінки будується ціна цих активів. Фінансовий стан характеризується системою таких показників, як поточна і перспективна платоспроможність, оборотність, наявність власних і позичкових засобів, ефективності їхнього використання та ін. Аналізу належить важлива роль у досягненні стабільного фінансового стану підприємства.

Можливими рекомендаціями з приводу вдосконалення методики фінансового аналізу в Україні, до висловлення яких дійшов автор під час написання цієї роботи, є наступні:

При побудові порівняльного аналітичного балансу велику роль відіграє вибір часового інтервалу для вимірювання змін в статтях бухгалтерського балансу. Використання квартального інтервалу має свої переваги, головною з яких є можливість використання даних фінансової звітності підприємства перед органами податкової адміністрації. Однак величина прибутку підприємства з високими темпами обіговості коштів у короткостроковому

періоді більшої міри підпадає під вплив таких факторів, як сезонні коливання попиту на продукцію, непередбачуваність темпів інфляції, зміна цін на енергоносії, нововведення в податковому законодавстві тощо. Для таких підприємств більш доцільним, на мою думку, є вибір місячного інтервалу у порівняльному аналізі статей балансу. Крім більшого ступеня інформативності відносних показників балансу, менша довжина інтервалу робить досліджувані дані більш придатними для статистичного аналізу та прогнозування. Фінансові відділи підприємств можуть здійснювати подвійний аналіз беручи за основу в окремих випадках місячний або квартальний інтервал для аналізу результатів фінансової діяльності підприємства у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Можливості статистичного аналізу поки що, на жаль, далеко не повністю використовуються під час фінансового аналізу на вітчизняних підприємствах. Без статистичних методів неможливо кількісно розрахувати та мінімізувати економічний ризик, який супроводжує підприємства в їхній діяльності. Можливим варіантом використання статистичних методів обчислення та мінімізації ризиків може бути застосування окремих елементів теорії портфеля, як це було експериментально показано в другому розділі роботи.

Сьогодні нас відділяє вже немало часу відтоді, як Україна стала на шлях ринкових перетворень. Цей шлях і досі залишається складним та заплутаним, а часом навіть незбагненним пересічному громадянину, що давно звик чути про реформування економіки, не помічаючи реальних змін на краще. На думку багатьох західних економістів, з якими автор цієї роботи мав змогу спілкуватись під час минулорічних Зборів ЄБРД у Києві, проблема української промисловості полягає в тому, що керівники багатьох підприємств є вихованцями старої командно-адміністративної системи господарювання, в якій, при відсутності функціонуючого ринкового механізму та дефіцитності ресурсів, споживчий попит сприймався як небажане явище або, навіть гальмо економічного розвитку. Відмінність ринкової економіки в цьому відношенні

полягає в тому, що споживчий попит в будь-якій формі розуміється виробником як стимул до збільшення обсягів виробництва.

Література

1. Білик М. Державні підприємства як об'єкт фінансового управління в умовах переходу до ринкової економіки // Український журнал «Економіст». – 1999. – №1
2. Anand G. Shetty and others. Finance. An Integrated Global Approach. N.Y. Richard D. Irwin, Inc., 1995.
3. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – Москва: Финансы и статистика, 1996.
4. Артеменко В.Г., Беллендир М.В. Финансовый анализ. – Москва: ДИС. - 1997.
5. Бріхем Є. Основи фінансового менеджменту. – Київ: Молодь, 1994.
6. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента.– Київ: НИКА-ЦЕНТР, 1999.
7. Родионова В.М., Федотова М.А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. – Москва: Финансы и статистика, - 1993.
8. Geoffrey R. Loftus and Elizabeth F. Loftus. Essence of Statistics. N.Y. Alfred A. Knoff, Inc., 1994.